

brojnih otvorenih pitanja, ali jasno daje do znanja što mu je cilj: »Biblijska teologija ne nudi neku novu filozofiju povijesti niti nekakvu novu teoriju o jeziku, već predlaže da put stvaranja teološkog suda u Crkvi vodi preko shvaćanja njezina Pisma, njezina Kanona i njezina kristološkog priznanja što obuhvaća tajnu Božjeg puta u svijetu s njegovim narodom« (str. 246).

U četvrtom poglavlju on se približava tom cilju donoseći svjedočanstvo vjere Novog zavjeta i pokušavajući tražiti stvaran put između dva teološka ekstrema: radikalnog diskontinuiteta dvaju zavjeta (Bultmann) i uskog kontinuiteta (Gese). I tu ide sustavno, korak po korak, pokazujući proces nastanka Novog zavjeta od najstarijeg navještaja Pracrkve, preko Pavlova navještaja, nastanka četiriju evanđelja, Djela apostolskih, pa sve do ostalih manjih spisa (str. 250–373). Pritom Childs ne želi Novi zavjet promatrati s gledišta povijesti religija, kako čini liberalna egzegeza, već ističe u prvi plan kerigmatsku narav tih tekstova koja proizlazi iz posvemašnje kristološke usmjerenosti Novog zavjeta, jer »svjedočanstvo vjere evanđelja potječe iz živog susreta Pracrkve s Isusom Kristom, a ne iz učenog razmišljanja nad svetim tekstovima.« Ali, s druge strane, isto tako je očito da je Pracrkva to jedinstveno Božje djelovanje u Isusu Kristu od početka izlagala povezujući ga s njegovim djelovanjem u povijesti Izraela, zasvjedočenim u Pismu. Zato Childs zaključuje: »Tu leži ne samo razlog složenosti problema vezanih uz povijest predaje Novog zavjeta, već i opravdanje za projekt Biblijske teologije obaju zavjeta« (str. 251).

Na kraju, autor je svjestan da je u svojem pothvatu prilično usamljen, jer većina bibličara drži da takav pothvat može uspjeti samo na propovjedničkoj ili karmatičkoj razini, ali ne i na znanstveno-teološkoj. Prije nego se u drugom svesku posveti tom problemu, on na kraju prvog

sveska donosi egzegezu dvaju konkretnih tekstova, jednog iz Starog zavjeta koji ima bogatu primjenu u Novom (Post 22) i jednog novozavjetnog koji vuče korijene iz Starog zavjeta (Mt 21,33–46). Time želi pokazati da se Novi zavjet ne služi starozavjetnim tekstovima na način midraša (ima i toga!) već »da je riječ o zajedničkoj teološkoj realnosti u kojoj oba zavjeta participiraju« (str. 403).

Brevard S. Childs je svojom knjigom ponudio teološkoj javnosti kapitalno djelo koje će dugo imati snažan utjecaj na biblijsku znanost. Ono dolazi u pravi trenutak kad se sve više osjeća, nakon sjajnih rezultata suvremene egzegeze, potreba za solidnom teološkom sintezom i kad je sve jasnije da nikakvo daljnje usavršavanje metode ne može nadomjestiti hermeneutička i teološka pitanja vezana uz biblijski tekst. To je najjača strana ove knjige i zato je ona od velike orijentacijske važnosti u trenutku kad biblijska znanost traga za novim putovima tumačenja Biblije.

Na svakoj stranici se osjeća da autor suvereno vlada problematikom koju obrađuje, ali to ipak čini samozatajno, priznajući i onim autorima s kojima se ne slaže sve što ima pozitivno. Kao protestant usmjeren je iskreno ekumenski, tražeći samo istinu, a kao bibličar nije isključiv u odnosu na druge teološke discipline već, naprotiv, osjeća potrebu uzajamne suradnje, posebno s dogmatskom teologijom. Možemo samo poželjeti da i drugi svezak bude na istoj razini.

Ivan Dugandžić

Drago Šimundža: *Ljudske vrijednosti i kršćansko poslanje*, Split, Crkva u svijetu, 1995., 318 str.

Autor u uvodnoj riječi ovu svoju knjigu tematski svrstava u svojevrsnu trilogiju

u koju još ide i knjiga *Crkva i demokracija* te djelo tiskano prije više godina *Čovjek, društvo i Crkva* (Split 1979.). Profesor Šimundža već trideset godina piše kao teološki pisac i esejist – uređivao je više od dvadeset godina časopis *Crkva u svijetu* – nastupa često kao predavač na tribinama i znanstvenim skupovima te pomno i angažirano prati duhovna, crkvena i društvena zbivanja. Glavno težište njegova zanimanja i proučavanja jesu odnosi Crkve i svijeta, kršćanina i društva, kršćanskog poslanja i ljudskih vrijednosti. Plod toga tematski dosta širokog i raznolikog pišćevog djelovanja jesu i spomenuta djela.

U knjizi *Ljudske vrijednosti i kršćansko poslanje* skupljeni su uglavnom radovi nastali u razdoblju od desetak godina, tj. od 1979. do 1989. Tome je autor pridodao svoj članak o novim smjerovima u pokoncilskoj teologiji iz godine 1975. (*Teologija i ljudske vrijednosti u svijetu nekih novih teoloških shvaćanja*, str. 22–39) te na kraju knjige uvrstio i svoja dva najnovija priloga održana na prigodnim skupovima 1992. o vjeronauku u školama (*Socio-antropološki aspekti vjeronaučne nastave*, str. 283–295) i 1995. o praštanju (Praštanje u službi smirenja i mira, str. 305–318).

Tekstove je autor svrstao u četiri tematska poglavlja. Pritom se nije mogao držati kronološkog redoslijeda njihova nastajanja nego sadržajne povezanosti i srodnosti tema koje se u njima obrađuju. No, zbog tematske raznolikosti pa i preklapanja pojedinih priloga, razdioba nije uvijek baš dosljedna. Ova knjiga obuhvaća četrdesetak radova od kojih pretežiti dio čine poduži uvodnici koje je autor tijekom godina objavljivao u *Crkvi u svijetu*, zatim slijedi veći broj članaka i izlaganja objavljenih u drugim teološkim časopisima. Kao zanimljivost valja napomenuti da je u knjigu uvršten i intervju što ga je profesor Šimundža dao *Iskri*, ondašnjem komunističkom studentskom listu mladih (Marksističke suprotnosti i otu-

đenja, str. 270–282) te autorov prilog s *Okruglog stola* koji je organizirao tadašnji Marksistički sociološki centar u Splitu u povodu izlaska knjige *Raspeto katoličanstvo* (Prilog raspravi o religiji, *Crkva u svijetu*, str. 249–264).

Ova knjiga nosi pečat vremena u kojem je nastala. Ona je svjedok, a na određen način i dokument ponajprije duhovnih i crkvenih prilika, ali i društvenog i političkog ozračja u Hrvatskoj u tijeku osamdesetih godina našega stoljeća. Naše su se prilike, međutim, zbog poznatih događaja posljednjih godina u mnogočemu iz temelja promijenile. Stoga rasprave, osporavanja i način argumentacije autora, primjerice s marksizmom, nisu više aktualne, ili bar ne u takvom obliku, pa nas se doimlju kao prošlost. Za čitatelje ostaje utjeha da je ono za što se autor ovdje tako uporno i dosljedno zalagao dobrim dijelom sada izboreno.

No, vratimo se onom razdoblju o kojemu knjiga svjedoči. S crkvenog motrišta to je pokoncilsko vrijeme bitno obilježeno nastojanjima na obnovi Crkve i njezinu otvaranju prema svijetu. Valjalo je, dakle, na svim razinama crkvenog života u djelo provoditi ono što je drugi vatikanski sabor započeo i u svojim dokumentima naznačio. S obzirom na oživotvorenje saborskih smjernica tih godina, nazočan je i u našoj Crkvi određen zamor i oklijevanje. Nema sumnje da je za profesora Šimundžu Koncil kao crkveni događaj stoljeća osnovna inspiracija i bitan nutarnji poticaj i pokretač u svim njegovim raspravama, komentarima i osvrtima. Kao urednik teološke revije koja je osnovana da promiče koncilске ideje, on ih je dosljedno tumačio, aktualizirao i branio te poticao na njihovu primjenu u praktičnom životu. Tom zauzetošću odišu gotovo svi prilozi u njegovoj knjizi. Tako u prvom dijelu nalazimo skupljene kraće i duže članke o životnoj usmjerenosti pokoncilске teologije, primjerice političke teologije i teologije revolucije, zatim raz-

mišljanja o znakovima vremena, izlaganja o zajedništvu i ljudskim pravima, itd. Autor je bilježio i komentirao aktualne događaje iz života Crkve: petnaestu i dvadesetu obljetnicu Koncila, prvu obljetnicu pontifikata pape Ivana Pavla II., atentat na Papu, biskupsku sinodu o braku i obitelji, proglašenje sv. Ćirila i Metoda zaštitnicima Europe te druge događaje. Po nekoliko teoloških rasprava posvećeno je temama o ulozi i poslanju svećenika, euharistiji te o problemu jedinstva i raznolikosti u Crkvi.

Međutim, koncilske reforme i nakane te uopće kršćansku poruku u koncilskom duhu trebalo je provoditi u našim konkretnim društvenim prilikama koje je tada bitno obilježavao ponajprije marksistički totalitarizam. Zato se isključivost komunističkog sustava i njegovo zapostavljanje ljudskih sloboda i temeljnih vrednota za autora nametala kao trajan izazov koji je on prihvaćao, njegove idole u tada dopuštenim i mogućim granicama osporavao i njima se suprotstavljao. Ne treba posebno isticati da je prostor za kritički pristup ondašnjoj zbilji bio vrlo uzak. Autor se morao snalaziti svojim dijaloškim umijećem, pa je tako bio jedan od malobrojnih teoloških sugovornika kojega su tadašnji marksisti prihvaćali. Cijena toga bila je izostanak podrobnijih raščlambi i teološke dubine te pribjegavanje odveć načelnim razglabanjima koja su davala privid nekog dijaloga, a sugovornike nisu obvezivala na preispitivanje njihovih stajališta. Možda su tadašnje kršćansko-marksističke rasprave mogle biti plodnije da su polazile od konkretne osobe Isusa iz Nazareta i svega onog humanog i osloboditeljskog potencijala što su ga i ateistički sugovornici u njemu mogli otkriti. Ovdje treba napomenuti da Šimundža piše i o drugim modernim utjecajima, kao primjerice mentalitetu potrošačkog društva ili radikalnom relativizmu (str. 40–44; 78–86).

Ipak, i u takvim ograničenjima, u ovoj knjizi jasno se uočava autorovo nastojanje da takozvane naravne vrijednosti, ljudsko dostojanstvo i ljudska prava te humana i demokratska dostignuća prikaže u njihovim kršćanskim korijenima te ih tako brani i učini prihvatljivima i za svoje sugovornike. I ovdje se Šimundža vodi teološkim načelom što ga je i Drugi vatikanski sabor jasno istaknuo: kršćanska poruka spasenja ne sputava čovjeka u njegovoj slobodi niti mu oduzima išta od njegovih naravnih vrednota nego njegovu osobu osvjetljuje, oplemenjuje i uzdiže. Zato je iskonska zadaća uskladiti kršćansku vjeru i životnu praksu. Dosljedno tome, autor brani čovjeka kao duhovno biće (str. 87–91; 92–95), njegovu društvenu slobodu (str. 242–248), njegov položaj vjernika u društvu (str. 265–269), ističe pravo hrvatskog naroda na svoj jezik (str. 208–211), naglašava odgovornost Crkve i vjernika u obrani temeljnih vrednota (str. 169–172; 173–175). Prema mojem skromnom mišljenju, prilozi o ovoj tematici ubrajaju se među najuspjelije stranice ove knjige.

Autor u pisanju ne ulazi u dublje raščlambe niti puno navodi drugu literaturu. Ovom stilu esejističke teologije nije posebnost toliko u sustavnosti postupka i preciznosti misli koliko u zapažanju, opisu i angažiranom i poticajnom pristupu problemima, događajima i pojavama u Crkvi i društvu.

Ukupno gledajući, držim da se osnovna intencija ove zbirke radova posve slaže s onom mišlju koju je izrekao koncilski papa Pavao VI. u svojem testamentu: »Ne treba vjerovati da možemo koristiti svijetu ako preuzimamo njegov način razmišljanja, njegov ukus i njegovo ponašanje, nego ako svijet proučavamo, ljubimo ga i služimo mu«.

Nediljko A. Ančić